

MUZEJSKI ČASOPIS

DROLIC Franc
Osrednja knjižnica Kranj
Tavčarjeva 41, 4000 KRANJ

Muzejsko društvo Jesenice in Muzej Jesenice; 25. september 1999 * Leto IX, Št. 4 (september - oktober 1999)

Ekskurzija v Zgornjo Radovno - ogled Pocarjeve domačije

Muzejsko društvo Jesenice organizira v soboto, 2. oktobra 1999 jesensko ekskurzijo v Zgornjo Radovno, kjer bomo obiskali in si ogledali letos obnovljeno in v muzej spremenjeno Pocarjevo domačijo.

Vsi udeleženci izleta se bomo zbrali ob 9. uri dopoldne pred Triglavsko muzejsko zbirko v Mojstrani. Za prevoz morajo udeleženci poskrbeti sami. Po ogledu stalne planinske zbirke in letošnje likovne razstave VRATA 99 v Mojstrani, se bomo odpeljali v Zgornjo Radovno do Pocarjeve domačije.

Domačijo je kot izjemen kulturni spomenik ljudskega stavbarstva odkupil Triglavski narodni park in je od letošnjega leta na ogled kot muzejska hiša.

Hiša ima na stropnem hramu v hiši letnico 1775, najstarejša listina hišnega arhiva pa sega celo v leto 1609. V pritličju je šest prostorov (hiša, kamra, črna kuhinja, veža s stopnicami za podstrešje, klet in severna kamra) in na podstrešju šest prostorov (kašča in dva skrita prostora za njo, prostor nad hišo s

čelnim balkonom, prostor nad vežo, prostor nad črno kuhinjo, prostor nad kamro in prostor nad kletjo.

V domačiji je bilo (po konservatorju etnologu Vladimirju Knificu, ki je vodil obnovo - Etnolog 5/LVI, Ljubljana 1995) evidentirano okoli 1400 predmetov, ki jih je od leta 1993 hranil in za razstavo očistil in konserviral Muzej Jesenice Danes so predmeti razstavljeni v hiši. Hišo je obnovil Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Kranja.

Po ogledu Pocarjeve domačije bomo naše srečanje zaključili pri Psnaku, kjer so nas že pred leti lepo sprejeli.

Društvena ekskurzija v Radovno bo ob vsakem vremenu. Tiste, ki se boste želeli sprehoditi v Krmo do Kovinarske planinske kočice, obveščamo, da bo kočica takrat že zaprta.

Za vse je udeležba brezplačna.

TK

Obnovljena Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni nekaj dni pred otvoritvijo 7. avgusta 1999 (Foto Silvo Kokalj)

IZ VSEBINE

- DRUŠTVENA EKSKURZIJA V ZGORNJO RADOVNO

Stran 1

- EH Gradnik:
GORA KOT SLIKARSKI MOTIV

- T.K.: VLADIMIR MAKUC -
22 grafičnih listov

Stran 2

- T.K.: PRGISČE ZLATA V SVETU
SLIKARKE IRENE POLANEC

- Mojca Novak: NA BREZNICI ZOPET
POJEJO ZVOKI TAMBURIC

Stran 3

- OD FUZIN DO ZELEZARNE
(Konec)

Stran 4

PROGRAM

MUZEJA JESENICE

SEPTEMBER-OKTOBER 1999

KOSOVA GRAŠČINA

Titova 64, Jesenice

☛ Od 9.9. do 2.10. 1999

RAZSTAVA

likovnih del akademskega
slikarja in grafika

VLADIMIRJA MAKUCA

Razstava 22 grafik znanega slovenskega slikarja VLADIMIRJA MAKUCA je odprta v razstavnih prostorih Kosove graščine vsak delovnik od 10. do 12. in od 16. do 18. ure, ob sobotah od 10. do 12. ure, ob nedeljah zaprto.

☛ Od 7.10. do 30.10. 1999

Otvoritev RAZSTAVE

likovnih del

IRENE POLANEC

Otvoritev razstave bo v četrtek, 7. 10. 1999 ob 19. uri. Avtorico bo predstavil umetnostni zgodovinar dr. CENE AVGUŠTIN.

VLJUDNO VABLJENI!

GORA KOT SLIKARSKI MOTIV

V zgodnjih obdobjih človeške umetniške ustvarjalnosti so gore zbujele ljudem predvsem strah in grozo, saj so menili, da je tu prebivališče bogov in pravljičnih bitij kot so škrtatje, vile, bele žene... Rimljanom npr. so se Alpe zdele grde in odurne, nekakšna meja, kjer se je nehal antični civilizirani svet. Še v 14. stoletju je mestni svet v Luzernu v Švici predpisal hude kazni za tiste, ki bi se drznili povzpeti na 1920 metrov visoko goro Pilatus, saj naj bi po njenih pečinah gospodarili hudičji spaki.

Kljub temu pa na cestnih kartah stare antike že najdemo vrisane podobne gore, gorski motivi se pojavljajo v pompejanskem slikarstvu ter kasneje na srednjeveških podobah kot ozadje prizorov svetniških legend; predvsem je upodobljena gora Sinaj, vendar le shematično, z obrisom, ne pa kot topografsko verni posnetek resničnega.

O gorah kot estetsko zanimivem motivu pa lahko govorimo šele od 15. stoletja dalje, čeprav so še v času renesanse gore slikali tako, da so si v ateljeju postavili model iz peska in kamenja, ki so ga nato prerisovali. Iz tega časa pa izvira delo nemškega slikarja Konrada Witzza, ki je ikonografski motiv čudežnega ribolova postavil na Ženevsko jezero in v ozadju dokaj pravilno upodobil Alpe z Mont Blancom. Tudi Leonarda da Vincija so zanimale Alpe in sicer tako s slikarskega kot znanstvenega stališča. Konec 15. stoletja je Albrecht Durer na svojem potovanju v Benetke napravil vrsto skic, ki prikazujejo gorsko, alpsko pokrajino.

Vendar pa gore še dolgo ne postanejo priljubljen slikarski motiv - pri nas se npr. šele leta 1677 pojavi v vsaj približnih obrisih motiv gorske skupine Storžiča, Kočne in Grintavca na mali votivni podobi, ki je izdelek Jamškove delavnice. Tudi Valvasorjevi risarji so v Slavi vojvodine Kranjske iz leta 1689 bolj posnemali starejše grafične predloge, ki so krožile po Evropi in niso podajali topografsko realistično oblikovanih gore.

Zato pa je 18. stoletje prineslo večje spremembe na tem področju. Rousseaujev klic "nazaj k naravi" je potegnil za sabo mnoge privržence, ki spoznali, kaj lahko narava in gore pomenijo mestnemu človeku. Umetniki so upodabljali gorsko naravo bodisi v idilični lepoti bodisi v njeni divji prvinskosti.

Čas razsvetljenstva tudi nam prinese začetek alpskega krajinarstva: to je, sicer napol fantazijska in idealistična, risba Triglava, ki jo je Friderik Baraga narisal za naslovno stran Hacquetove "Oryctographie Carniolice". Sicer pa baročni mojstri gore slikajo še vedno bolj kot slikovite, fantastične kulise v ozadju oljnatih podob.

Šele meščansko 19. stoletje je prineslo bolj stvaren odnos do narave - slikarji se se podajali ven iz mest in iskali gorske motive. Osrednji osebnosti gorskega pejzaža pri nas sta bila v tem času Marko Pernhart in Anton Karinger. Prvi je, kljub nekaterim realističnim tendencam, bolj romantično usmerjen, Karingerju pa je realizem že veliko bližji. Ob koncu stoletja, ko se je v družbi močnejše zasedrila planinska ideja (npr. ustanovitev Slovenskega planinskega društva), pa je realizem že v celoti nadomestil romantiko. Tedaj ustvarjajo npr. Ladislav Benesch, Anton Koželj, Ljudevit Grilc, Josip Germ. Kljub temu pa ne zasledimo povečanega zanimanja naših slikarjev za gorski svet, saj v tem času začne svoj zmagoviti pohod fotografija. Jakob Aljaž je še leta 1923

zapisal: "Da sedaj nimamo novih slikanih slik gora in panoram, so pač krive mnoge fotografije in razglednice, ki jih poprej niso poznali in, ki so tako poceni." (Planinski vestnik, 1923, str. 326)

Seveda pa fotografija ni mogla popolnoma zasedniti ali celo zaustaviti nadaljnega toka novih umetniških smeri. Naših impresionistov gora kot samostojen motiv sicer ni preveč pritegnila, zato pa so bili Vesnani, predvsem Gvidon Birolla in Maksim Gaspari tisti, ki so si gore izbrali za domačijski simbol in razpoznavno znamenje slovenske pokrajine.

Tudi med obema vojnama so mnogi naši slikarji slikali gorski pejzaž, če omenimo samo Valentina Hodnika in Franceta Pavlovca. Tudi večina naših najbolj znanih umetnikov si je, če že ne pogosto pa vsaj občasno, izbrala goro za svoj motiv. Po impresionizmu se srečamo še s številnimi novimi tokovi vse do abstraktnega slikarstva in likovnih poenostavitvev. V glavnem pa lahko ugotovimo, da je v slovenskem alpskem krajinarstvu še vedno živa predvsem realistična tradicija, občasno razgibana s to ali ono prvino katere od drugih smeri, predvsem pa z osebno noto vsakega slikarja posebej in drugače.

(Povzeto po:

- katalog Naše gore: Beba Jencič, ob likovni razstavi ob 75 letnici PD Kranj, 26. novembra 1974

- France Zupan: Gore v podobi; Planinski vestnik 1965.)

E. Gradnik

Kosova graščina

VLADIMIR MAKUC 22 GRAFIČNIH LISTOV

Od 9. septembra 1999 dalje gostuje v Kosovi graščini akademski slikar in grafik Vladimir Makuc. V okviru letošnjega 23. mednarodnega grafičnega bienala v Ljubljani je kot nagrajenec predzadnjega bienala imel posebno mesto in več razstavljenih del v Cankarjevem domu. V Kosovi graščini je razstavljenih 22 del, predvsem iz zadnjega desetletja. Kakšno mesto zavzema v slovenskem slikarstvu govori že prvi stavek Kržišnikove ocene v katalogu, ki se začneja takole: "Vladimir Makuc je najizrazitejši med velikimi mojstri ljubljanske grafične šole."

Slikar je bil rojen 8. maja 1925 v Solkanu pri Gorici. Med vojno je zaključil šolanje na učiteljskišči v Gorici in leta 1950 še Šolo za umetno obrt v Ljubljani. Leta 1954 je diplomiral na Akademiji upodablajočih umetnosti v Ljubljani in se izpopolnjeval na specialki za restavratorstvo pri prof. M. Šubicu. Leta 1960 se je izpopolnjeval v grafičnih tehnikah globekega tiska v Parizu pri J. Friedlaenderju. Imel je 65 osebnih razstav v Sloveniji, Italiji,

Avstriji, Makedoniji, na Hrvaškem in na Japonskem.

Sodeloval je na več kot 450 razstavah grafik doma in v tujini, predvsem na mednarodnih bienalih in trienalih. Tu je prejel številna priznanja in nagrade. Leta 1962 je prejel nagrado Prešernovega sklada.

T. K.

VIR:

- 23. mednarodni grafični bienale, Ljubljana 1999

(katalog)

- VLADIMIR MAKUC - sto grafičnih listov 1957-1995 (katalog), Ljubljana 1995

PROGRAM

MUZEJSKEGA DRUŠTVA

SEPTEMBER - OKTOBER 1999

➔ V soboto, 2. oktobra 1999

DRUŠTVENA EKSKURZIJA

ZGORNJA RADOVNA - POCARJEVA HIŠA

Enodnevna društvena ekskurzija bo v soboto, 2. oktobra 1999. Ob 9. uri se bomo zbrali pred Triglavsko muzejsko zbirko v Mojstrani. Ogledali si bomo muzej in se odpeljali v Zgornjo Radovno do obnovljene Pocarjeve domačije. Po ogledu domačije bomo srečanje zaključili pri Psnaku.

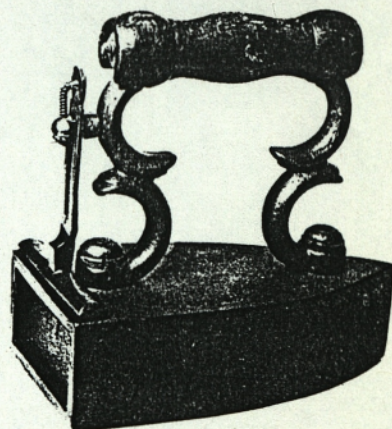
➔ V četrtek, 21. oktobra 1999,
ob 18. uri

MUZEJSKI VEČER

LIVARNA NA DVORU

Dr. Matija Žargi iz Narodnega muzeja v Ljubljani bo z diapozitivi predstavil znamenito Auerspergerjevo livarno na Dvoru pri Žužemberku.

VLJUDNO VABLJENI !

Prgišče zlata v svetu slikarke IRENE POLANEC

Kosova graščina - v četrtek, 7. oktobra 1999 bo ob 19. uri v razstavnih prostorih Kosove graščine otvoritev likovnih del slikarke Irene Polanec. Slikarka, "ki s svojo drugačnostjo buri tako ožje strokovno kot najširšo publiko", bo gotovo na Jesenicah našla svoje privrženca pa tudi nasprotnike.

V sedemdesetih letih si je kot zelo mlado mariborsko dekle izbrala Pariz za mesto svojih umetniških snovanj in samopotrditve.

Leta 1975 je na 16. mednarodnem salonu Pariz-jug (Paris-sud) prejela posebno priznanje za slikarstvo (Éloge spécial pour la peinture). Od takrat so se razstave vrstile v Franciji, v Sloveniji, na Hrvaškem, v Srbiji, v Bosni in Hercegovini, v Ameriki, v Nemčiji, v Švici, v Avstriji, v Italiji, v Veliki Britaniji, na Japonskem, na Nizozemskem in na Madžarskem. Z njej lastnim likovnim sporočilom je vzbudila medijsko pozornost, tako da so jo leta 1979 prvič sprejeli na Salon francoskih umetnikov (Salon d'Artistes Français), na katerem je takrat razstavljala tudi Zoran Mušič.

V sedemdesetih, osemdesetih in devetdesetih letih je nanizala več kot štirideset samostojnih razstav in prejela trinajst priznanj, medalj in nagrad na številnih likovnih salonih in kolonijah, predvsem v Franciji.

Postala je članica nekaterih pomembnih likovnih združenj in akademij v Franciji, v Italiji in v Avstriji.

Pred kratkim je v Franciji izšla knjiga "Femme Artistes d'hier a aujourd'hui", ki govori o pet sto letih ženskega slikarstva. Vanjo so uvrščene tiste slikarke, ki so dale pomemben pečat v zgodovini svetovne likovne umetnosti. Francoski likovni kritiki so med številne svetovne slikarke kot edino Slovenko uvrstili Ireno Polanec

Leta 1997 smo jo Slovenci izbrali za "Slovenko leta 1997".

TK

(Novosti) Nova turistična karta Občine Jesenice

Med redkimi knjigami in drugimi publikacijami, ki na Jesenicah izidejo, je izid turistične karte velik dogodek. Karta v merilu 1:25 000 ima vrisane ceste, steze, železniško progo, postaje, cerkve, policijske postaje, banke, pošte, bencinske postaje, bolnišnico, lekarne, turistične biroje, parkirišča, razgledne točke, arheološke znamenitosti, športna igrišča, kopališča, planinske postojanke, markirane poti in transverzalo, razgledne poti in sedežnico. Na karti je seznam kulturnih in naravnih spomenikov in spomenikov novejšje zgodovine. Kljub odlični tehnični izvedbi karte, pa izdajatelj (Občina Jesenice) ni izkoristil zadnje strani karte, kjer bi bili lahko napisali podatke o tem, kdaj je kaj odprto, programe kinodvoran, muzejev, galerij, gledališč, kdaj so dežurne lekarne, seznam ulic in trgov, do kdaj so odprte planinske postojanke in še marsikaj. Gostinci, trgovci, frizerji in drugi bi lahko objavili dejavnosti, cenike in drugo in s tem pocenili izid.

Kljub pomanjkljivostim in neuporabnemu tekstu v štirih jezikih na zadnji strani, je izid turistične karte pomemben kulturni dogodek in zasluži več popuparizacije. Upajmo, da bo zato kakšen turist več ostal v naših krajih.

tk

Na Breznici zopet pojejo tamburice

"1891. Takrat smo dali Slovenci osnovnošolci pobudo za nekakšno Jugoslavijo. Zvabili smo abituriente vseh slovenskih in hrvaških gimnazij v Ljubljano... Takrat so prišle prvič tamburice v Ljubljano. Zagrebški dijaki so imeli odličen orkester... Na Bledu je knez Windischgraetz poslal k Petranu pismo in prosil, če sme z družbo priti poslušat tamburice, ki jih je prvič slišal."

Tako je v Letih mojega popotovanja naš veliki Finžgar opisoval prihod tamburic na slovenska tla. Letos, po sedemdesetih letih premora, so v njegovi rojstni fari zopet zapeli mili zvoki tamburic.

Pobudnik za orkester, ki je znova zaživel, je Jernej Smolej, učitelj kitare na Glasbeni šoli Jesenice. Doma so imeli kontrašico (ena izmed tamburic), ki ga je vedno bolj navduševala.

Hitro je pridobil nekaj zanesenjakov. Vendar teže, kakor ljudi, je bilo dobiti tamburice. Nekatero smo kupili, druge pa smo dobili pri ljudeh okoli Jesenic, predvsem pri tistih, ki vedo, kakšno poslanstvo imajo tamburice. Tem smo še posebej hvaležni.

Prvih šest tamburic je najprej romalo v Mengeš k izdelovalcu kitar (in drugih brenkal) Ignacu Zaletelu, saj so bile vse brez strun, potrebna pa so bila tudi druga popravila.

Z vajami smo začeli marca letos v kulturnem domu na Breznici. Imamo Jankovičevo uglasitev. Osnova za to uglasitev je D-dur. Vsaka tamburica ima dve dvojni struni. Naš orkester sestavljajo bisernica, dve kontrašici in trije brači. Pri bisernici in kontrašicah so strune uglasene na D₂, pri bračih pa na D₁.

Prva skladba, ki smo se je lotili, je bila *Fse kaj lazi*. Prvič smo nastopili 25. junija na proslavi ob obletnici osamosvojitve na Breznici.

Po tem ponovnem rojstvu smo si privoščili krajše počitnice, sedaj pa zagnano nadaljujemo z delom. Jernej Smolej je napisal priredbe znanih ljudskih pesmi, sodelovali pa bomo tudi s Folklorno skupino Triglav. Dela imamo dovolj, idej in načrtov pa še več.

Če bo komu ta novica vzbudila nostalgijo po starih časih in ima doma kakšne note in fotografije, vas prosimo, da nas pokličete.

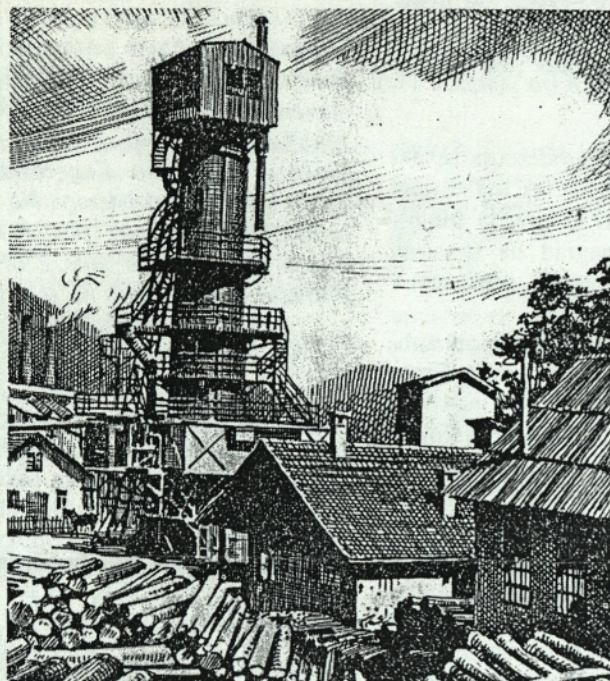
Naši telefoni so: Jernej Smolej: 064-806 602, 041-682 198 in Primož Junež: 041-723 787.

Hvaležni bomo za vsako informacijo.

Mojca Novak

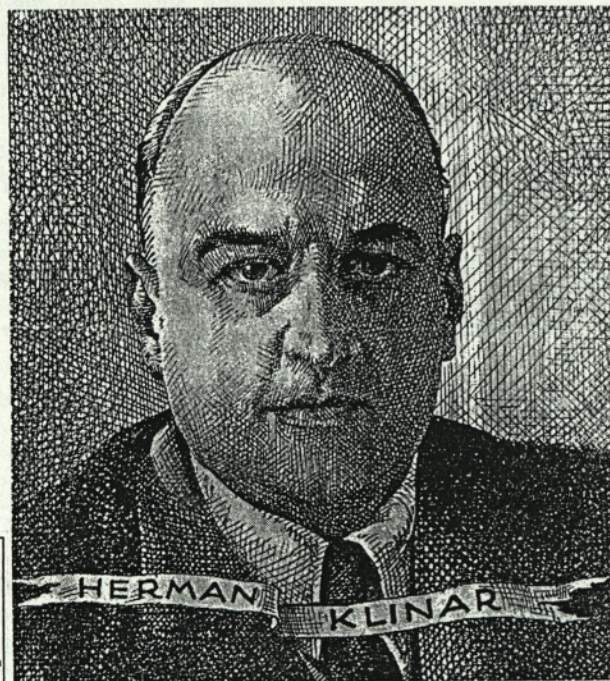

OD FUŽIN DO ŽELEZARNE

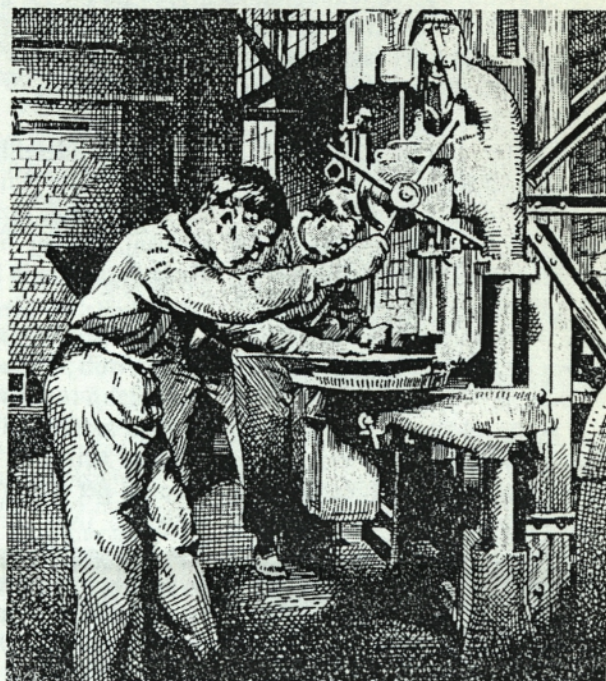
93 Za potrebo martinarne so pričeli na Savi v bližini starih kolpervov in rudnega dvora bivših Ruardovih fužin graditi apnenico železne konstrukcije, kurjene na plavžni plin.

Po zamisli inž. Dostala in inž. Cirila Rekarja je apnenico konstruiral inž. Schubert (tvrška Ignis). Ko je apnenica dala prve količine apna za martinarno, je Kranjska industrijska družba kot pionir take vrste peči pokopala stara naziranja, da se s plavžnim plinom ne more žgati apnenca. Dr. Guttman iz Nemčije je s svojo ekipo po 14-dnevni študiju na Jesenicah potrdil uspeh jeseniške železarne. "Jeseniška peč" je zaslovela z Guttmanovo razpravo v Stahl und Eisenu v širokem krogu železarskih strokovnjakov.

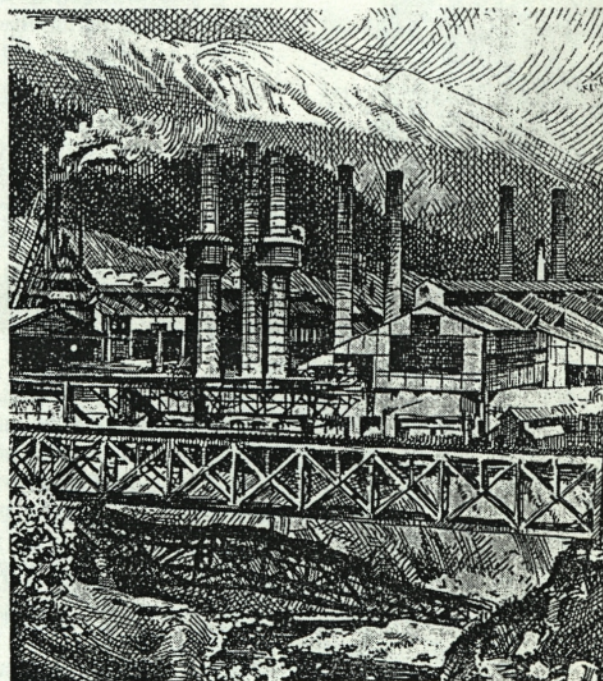
95 Dne 3. novembra 1938 je iz Švice prišla vest, da je v sanatoriju Davos umrl inž. L. Dostal. Za novega tehničnega ravnatelja je bil imenovan domačin dr. inž. Herman Klinar, ki je prišel na povabilo Westena iz Indije, kjer je bil pri tvrdki Tata Iron & Steel Company, Jameshedpur, zaposlen kot tehnično gospodarski ekspert. V prvem svojem nagovoru je novi tehnični ravnatelj takole nagovoril delavske delegate: "Opozoriti vas moram, da se nahaja naša industrija v ne najbolj rožnatem položaju, toda delajmo skupaj, pustimo politiko in poznamo samo delo. Bodimo prijatelji, ker le tako bomo v doglednem času uspeli". Takoj se je lotil inž. Dostalove zapuščine, njegovega nedokončanega dela in reorganizacije obratov, od katerih so bili nekateri zelo zastareli.

Dr. Guttman iz Nemčije je s svojo ekipo po 14-dnevni študiju na Jesenicah potrdil uspeh jeseniške železarne. "Jeseniška peč" je zaslovela z Guttmanovo razpravo v Stahl und Eisenu v širokem krogu železarskih strokovnjakov.

94 Vodstvo jeseniške železarne je z širitvijo obratov poskrbelo tudi za strokovni kader. Leta 1938 je bila ustanovljena Vajenska šola. Za direktorja je bil imenovan inž. Jože Bandel, za vodjo delavnice pa Ivan Pečan. Zanimanje za industrijsko šolo je bilo med starši delavskih otrok veliko. Prijavilo se je 80 kandidatov, od katerih jih je 61 delalo psihotehnični izpit. Kandidati so bili ocenjeni zelo strogo od 1 do 64 točk. Odbranih je bilo le 18 kandidatov za dva oddelka. Gojenci šole so imeli teoretični in praktični pouk. Za praktični pouk so imeli lepo urejeno delavnico v obratu kotlarne, kjer so bili nameščeni stari in novi stroji. Pouk v novi Vajenski šoli je trajal tri leta.

Pouk v novi Vajenski šoli je trajal tri leta.

96 Cilj jeseniške železarne je bil obdržati kvalitetni renome in uspjeti pred tujo in domačo konkurenco. Na vseh področjih Jugoslavije, kjerkoli je bila železna in manganova ruda, so se vršila raziskovanja in odkopavanja za jeseniški plavž. Po vseh obratih je zavladal nov duh v cilju izpopolnjevanja metalurške tehnike. Širjenje industrijskih naprav je spremenilo zeleni park Hrenovico v delovišče. Dne 21. decembra 1940 je železarna s 4567 delavci in 449 uslužbenci slavila ponovno delovno zmago. Zagorel je drugi plavž št. II je bil izdelan po vzorcu št. I. Gradili so ga večji del domači strokovnjaki. Pri obeh plavžih ter pri ostalih pomožnih napravah je bilo zaposleno 175 delavcev in 5 mojstrov.

Zagorel je drugi plavž št. II je bil izdelan po vzorcu št. I. Gradili so ga večji del domači strokovnjaki. Pri obeh plavžih ter pri ostalih pomožnih napravah je bilo zaposleno 175 delavcev in 5 mojstrov.

(Konec)

Risbe Jaka Torkar

Po štirindvajsetih nadaljevanjih se je slikanica *Od fužin do železarne* iztekla. Imenitno železarsko zgodbo, ki staja v šestdesetih letih ustvarila in v takratnem železarni objavila pokojni dr. Aleksander Rjazancev in akademski slikar Jaka Torkar, je moč kupiti tudi v knjižni obliki po ceni 2500 tolarjev. Tel.: (064) 062-582 (Tone Konobelj)

Tekst Aleksander Rjazancev

Izdalo: MUZEJSKO DRUSIVO
JESENICE in MUZEJ JESENICE;
Urednik: TONE KONOBELJ
Naslov: Prešernova 45, 4270 JESENICE
Ziro račun MDJ: GB 51530-678-50064
Naklada: 300 izvodov,
Cena: za člane MDJ brezplačno